УДК 351.83:338.24

А. О. ДЄГТЯР, Я. В. КАЛЕНДЖЯН

ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ ЯК ТЕОРЕТИЧНА БАЗА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

***Р**озглянуто сучасну концепцію економіки знань, а також особливості знання та інформації, визначено взаємозв'язок знання та економічної політики. Доведено, що основою економіки знань є якісна і безперервна освіта для всього населення країни, а держава повинна виступати як каталізатор цих процесів.*

Ключові слова: держава, економіка знань, інформація, освіта, економічна політика, економічне зростання, інтелектуальний ресурс.

***M**odern conception of economy of knowledges is considered in the article, the features of knowledge and information are considered, certainly intercommunication of knowledge and economic policy. It is well-proven that basis of economy of knowledges is high-quality and continuous education for all of population of country, and the state must come forward as a catalyst of these processes.*

Key words: state, economy of knowledges, information, education, economic policy, economy growing, intellectual resource.

На початку XXI ст. суб'єкти суспільної діяльності та економічні агенти все частіше стикаються з ситуацією, коли змінюється система цінностей суспільства, його соціальний розподіл, а причина тому – зміна місця і ролі знання в сучасному господарстві: знання набуває значення засобу досягнення соціальних і економічних результатів. Роль знання в економічному розвитку зростає, випереджаючи значимість засобів виробництва і природних ресурсів.

Економічне зростання дедалі більше залежить від здатності отримувати нові знання і застосовувати їх в усіх сферах життя. Розуміння здатності знання виробляти нове знання та уміння застосовувати його на користь людини стає одним із найактуальніших завдань сучасної науки. Без цього, зокрема, неможливо подолати глобальні кризи, породжені техногенною цивілізацією.

Економіці знань, інтелектуальному капіталу присвячено наукові праці багатьох учених. Методологічні питання людського капіталу, відтворення та використання людських ресурсів досліджують такі провідні українські вчені, як Ю. Бажал [1], В. Воронкова [5], О. Грішнова [6], М. Долішній [7], А. Колот [11] та ін.

Проблемним питанням формування державної економічної політики, зокрема у сфері розвитку інтелектуального капіталу, приділяють увагу у своїх працях О. Бражко [2], З. Варналій [3], Л. Лісогор [12], А. Фісун [14] ін.

Незважаючи на значну кількість публікацій, на жаль, комплексного аналізу економіки знань як теоретичної бази формування державної економічної політики до цього часу немає.

Метою статті є узагальнення концептуальних засад економіки знань і визначення взаємозв'язку знань та економічної політики.

Філософський енциклопедичний словник дає таке визначення: "Знання – перевірений практикою результат пізнання дійсності, правильне її відображення в мисленні людини; володіння досвідом і розумінням, що є правильним й у суб'єктивному, й в об'єктивному відношенні і на підставі яких можна побудувати судження та висновки, що здаються досить надійними, для того щоб розглядатися, як знання" [13].

Знання сприяють такому: 1) становленню і розвиткові особистості, що має знання (освітнє знання); 2) становленню світу і позачасовому становленню його вищих принципів, розглянутих з погляду конкретного і наявного буття. Таке знання одержало назву релігійно-культурологічного. Воно описує науково-культурологічну картину світу. Акумуляція і трансляція таких знань виробляється за допомогою традицій, звичаїв, обрядів і знаходить своє відображення в релігії і господарській думці; 3) визначенню мети становлення – практичне панування над світом і його перетворення для людських цілей. Це знання позитивних наук, знання панування та дії.

Ретроспективний аналіз показує, що в XII ст. сформувалася культурно-історична суміш арабського знання з європейською традицією християнської культури, причому виражалася вона засобами християнської символіки. Була поставлена і вирішена проблема "зовнішнього світу", названа "відкриттям природи", у ході процесу "Відродження XII століття". Саме в цей період відбувся поділ галузей знання на релігійно-культурологічне і науково-практичне. З "відкриттям природи" і "світу речей тимчасових" низка філософських шкіл, у тому числі й Оксфордський університет в особі Р. Бекона, вже оперують терміном "досвідчена наука", а "сам термін "досвід" в оксфордців означав уже і ставлення вченого до природи. Сфера фізичного пізнання, що розгортається відповідно до жорстких математичних законів, відокремилася від сфери релігійного досвіду і містичної спрямованості до бога. Наукова орієнтація на досвід і використання математики, а також культивування сфери внутрішнього релігійного досвіду – ось дві основні характеристики оксфордської філософії епохи зрілої і пізньої схоластики".

Прогрес гуманітарних наук у 50 –70-і рр. XX ст. визначив перегляд поняття "знання" як загальнонаукової категорії. Знання розглядається як конструкція світу, створюваної людиною, в основі якої є "збагнення дійсності свідомістю". Такий підхід одержав назву соціально-конструктивістського. У його рамках термін "знання" зазвичай використовується в трьох площинах: 1) як здібності, уміння, навички, засновані на поінформованості людини про те, що і як необхідно зробити та які операції при цьому здійснити; 2) як синонім значимої (релевантної) інформації. Знання – це інформація, що одержала в процесі оброблення зміст і значення. У цьому разі знання відповідатиме критерієві істинності, тобто відповідати своєму предметові; 3) як особливий вид діяльності, результатом якого виступає нагромадження знань. Розрізняють: практичну діяльність, що веде до збагачення ситуаційного досвіду, і теоретичну, спрямовану на продукування нових знань. З цих позицій сьогодні в концепції економіки знань знаходимо існування двох протилежно спрямованих процесів: з одного боку, виробництво фундаментальних знань концентрується в декількох центрах, з іншого – застосування прикладного знання і його споживання миттєво поширюється по усьому світу. Важливим

елементом вироблення знань і їхнього практичного застосування стало "невідокремлене знання" (tacit knowledge). Воно може бути як персональним, так і колективним. На відміну від кодифікованого, котре відокремлене від людини і може бути передано іншим людям без особистого контакту (підручники, словники, енциклопедії, документальні фільми, інтернет-ресурси), персональне, або особистісне, знання існує тільки в мозку людини і передається від учителя учневі. Невідокремлене знання можна виміряти, і якщо йдеться про економіку, то виникає питання: як продати те, що невідокремлене? У сучасних умовах у його виробленні бере участь і виробник, і споживач знання. Тобто інституційно носій попиту закріплюється в ролі учасника вироблення знань (наприклад, створюються тимчасові творчі колективи або фірми для розв'язання одного конкретного завдання), що є сполученням ринкових механізмів і знання. Проте важливо, щоб "знання, як і інтелект, має бути запліднено духовністю, одухотворено світоглядом людини, що виробляє і використовує знання. Сам же процес одухотворення світогляду неможливий поза людською культурою, що повинна прищеплюватися, виховуватися, ставитися і розвиватися родиною, школою, ВНЗ, філософією фірми, самим життям" [8]. Серед системних досліджень заслуговує на увагу популярна концепція Р. Аккофа, де запропоновано для аналізу процесу формування знання і його ролі у свідомості людини схему із п'яти категорій: дані – інформація – знання – розуміння – мудрість. Автор підкреслює, що коли перші чотири компоненти свідомості стосуються минулого, то п'ята (мудрість) – майбутнього.

Проте найбільш популярною на сьогодні є модель SECI, що описує процеси створення знань. Автори цієї моделі – японські вчені І. Нонака та Х. Такеучі – розглядають чотири взаємних переходи явних (формалізованих – explicit) та прихованих (tacit) знань: соціалізація – перехід неформалізованого знання у неформалізоване (можна говорити, що це розвиток навичок у процесі практичної діяльності, тобто удосконалення вже наявних навичок); екстерналізація – перехід неформалізованих знань у формалізовані. Під такою трансформацією знань розуміють опис тих знань та навичок, які використовуються, або, наприклад, виведення певних закономірностей; комбінація – перехід формалізованого знання у формалізоване. У загальному вигляді – комбінація, тобто створення з однієї теорії іншої, дуже часто ще без досвідної перевірки; інтерналізація перехід формалізованого знання в неформалізоване. Знання пронизують буквально все в нашому житті.

Майбутнє компанії визначається її умінням створювати і накопичувати знання. І. Нонака і Х. Такеучі закликають доповнювати традиційне мислення і навчання за допомогою книг і лекцій, інтуїтивними гіпотезами. Такі знання зазвичай передаються метафорами й образами, або демонстрацією. Знання можуть існувати в таких формах: 1) індивідуальне (суб'єктивне) знання – система засвоєних чи вироблених понять, що опосередкують ставлення людини до дійсності; 2) кодифіковане знання – представлено в знаковій формі чи у формі символів (усний чи письмовий текст, формули, зображення тощо); 3) об'єктивоване знання – інтелектуальні моделі, втілені в об'єктивній формі процесів діяльності, її інструментів та результатів.

Як специфічний продукт науки й освіти знання включається в процес суспільного виробництва в різних формах. Зокрема, в межах концепції людського

капіталу автори нових теорій зростання розмежовують загальні і специфічні знання, тобто прив'язані винятково до даної фірми або виду діяльності. Так, загальне знання виступає найчастіше як суспільне благо, а специфічне – у формі приватного блага. Але, як правило, значна частина знань міститься десь у проміжку між цими полярними позиціями, тому що рух робочої сили деякою мірою вирівнює індивідуальні розходження. Слід зазначити, що за всієї близькості висхідних позицій відмінність між "новими" і еволюційними теоріями зростання полягає в тому, що перші виходять з розподілу обмежених ресурсів як стрижня економічної діяльності, у той час як останні ставлять у центр уваги прогресуюче знання і відкриття, поява яких не пов'язана безпосередньо з обсягами фінансування НДЦКР. Основою іншої точки зору є відсутність прямого зв'язку між обсягами фінансування досліджень і розробок та одержуваним ефектом. Відкриття, що вносять революційні зміни в існуючі технології, можуть відбуватися найнесподіваніше.

Проте для більшості наукових теорій спільною слід визнати думку, що нова роль знань вимагає створення такого світового економічного порядку, за якого можна буде забезпечувати оптимальне зростання світової економіки, вирівнювати рівні розвитку різних країн та регіонів і забезпечувати справедливу систему розподілу та перерозподілу світового продукту.

Метою державної економічної політики є підвищення ефективності використання економічних ресурсів. Використання наявних ресурсів за допомогою існуючих технологій в умовах певного соціально-економічного середовища перетворює їх у джерело забезпечення суспільства необхідними матеріальними та духовними благами. Згідно з технологічною парадигмою неокласичної теорії, виробниче використання ресурсів є елементом процесу створення додаткової вартості. Ресурси поділяються на три основні групи: матеріальні; трудові, у тому числі інтелектуальні; природні. Значення кожного виду ресурсів для економіки змінюється залежно від рівня розвитку технологічного способу виробництва.

З початку 1990-х рр. у світовій теорії і практиці стратегічного управління формувався і розвивався так званий ресурсний підхід в управлінні фірмою. Ресурсна теорія (resource – based theory) – одна з теорій існування фірми в економіці – отримала застосування в стратегічному менеджменті завдяки роботам К. Вернерфельта, Р. Румельта, Дж. Барні, Д. Тіса та ін. Дана теорія виявляє зв'язки і пояснює фактори конкурентних переваг, їх динаміку. Мета ресурсної концепції – пояснити створення, використання й відновлення конкурентних переваг в рамках ресурсів фірми. Ключовими положеннями ресурсної теорії вважаються такі : 1) існують системні розбіжності між фірмами, що викликані відмінностями у ресурсах, якими управляє фірма, і які необхідні для реалізації стратегії; 2) ресурси нерівномірно розподілені серед фірм, що є причиною конкурентних переваг чи вразливості компанії; 3) ресурси відносно стабільні [4]. Якщо конкурентні переваги фірми ґрунтуються на володінні якимось ресурсом, то фірма намагається блокувати чи уповільнити поширення таких ресурсів.

У теоретичних концепціях постіндустріального суспільства, економіка якого ґрунтується на широкому застосуванні наукового знання, роль творчої особистості та інтелектуальних ресурсів стає провідною. Зазначене підтверджується такими характеристиками сучасного способу виробництва: надзвичайно швидкий темп,

широкі масштаби та глибина змін у розвитку науки і техніки мають революційний вплив на всю господарську систему, різні галузі матеріального виробництва і сфери послуг, що проявляється у змінах їх співвідношення, структурі зайнятості, технологічних процесів і форм організації виробництва. Для створення суспільного багатства знання та інформація стають вагомішими за матеріальні фактори. Використання цих нових факторів забезпечує зростання ефективності виробництва та збільшення суспільного продукту. Відмінності між фірмами та країнами у сферах володіння інтелектуальними ресурсами зумовлюють нерівномірність розподілу суспільного багатства; у структурі суспільного виробництва збільшується питома вага високотехнологічного сектору, у складі виробленої продукції зростає частка доданої вартості за рахунок інтелектуальної складової, змінюється характер людської праці на користь творчої та інтелектуальної діяльності; разом із процесами дематеріалізації виробництва, що об'єктивно зумовлено формуванням сучасного постіндустріального суспільства, основним фактором конкурентоспроможності економіки стає рівень її технологізації, а основним ресурсом добробуту кожної країни чи корпорації стає творчий та інтелектуальний потенціал людини (працівника). Отже, як у теоретичному, так і в практичному плані першочергову важливість набуває визначення знання, що стає найважливішим фундаментальним ресурсом суспільного розвитку та теоретичною базою формування сучасної державної економічної політики.

Розгляд інтелектуальних ресурсів як фактора економічного зростання дозволяє відзначити їхні істотні особливості в порівнянні з матеріальними факторами суспільного виробництва, що не дозволяє ставити їх в один ряд з останніми. Правильніше було б сказати, що це другорядний фактор, який стоїть поза матеріальними факторами виробництва і визначає їхню якість. З точки зору економічної теорії, особливості інтелектуальних ресурсів полягають у такому: 1) формування інтелектуальних ресурсів забезпечується комплексом галузей, що порівняно недавно посіли самостійне місце поруч з галузями реального сектора економіки і цілком залежать від нього; 2) взаємодія галузей інтелектуального забезпечення виробництва з реальним сектором економіки не вміщається в звичайну схему ринкових відносин. Формування освітнього і культурного потенціалу населення і нагромадження знань завжди були прерогативою держави і різного роду суспільних інститутів; 3) вартісна оцінка інтелектуальних ресурсів на макрорівні як фактор економічного зростання надзвичайно ускладнена, якщо взагалі можлива; 4) витрати на них мають характер довгострокових інвестицій, віддача від яких може бути отримана набагато пізніше, ніж від інших. видів капіталовкладень [10].

Ресурсний підхід до знань означає, що знання самі по собі не мають цінності. Вони набувають її тільки будучи втіленими в діях. Економічна концепція ресурсів, виявляючи їх релевантність для досягнення цілей, виходить з визначення якісних і кількісних характеристик ресурсів і відповідного їм найбільш ефективного напряму організаційного розвитку. Вона дозволяє уявити складні багатоланкові процеси у вигляді безлічі взаємозалежних простих логічних ланцюгів типу "ресурс – процес – результат", у яких у міру зростання складності конструкції статус елементів варіюється. Результат, досягнутий на попередньому рівні, може розглядатися як ресурс для наступного етапу дослідження проблеми тощо. Знання економічно

доцільне лише тоді, коли воно може зробити свій внесок у досягнення мети. Він можливий лише за орієнтації знання на дію в прямій або непрямій формі. Орієнтація на дію в прямій формі означає, що носій знання здатен перетворити його на конкретні дії, що ведуть до досягнення власних цілей або цілей третьої сторони. Орієнтація на дію в непрямій формі відбувається за умови, коли носій знання розуміє, що інші індивіди за допомогою його знання можуть розпочати цілеспрямовані дії.

Пов'язані зі знанням дії стосуються комбінації факторів виробництва і їхніх використань для цілей організацій. Фактори, що впливають на виникнення знань організації, представлено трьома групами: 1) використання внутрішнього потенціалу (персонал, технології і процеси, фінанси); 2) ефективна взаємодія із зовнішнім середовищем (клієнти, конкуренти, бізнес-партнери, регулюючі органи); 3) відновлення і розвиток (інноваційна активність, досягнення науково-технологічного прогресу). Схожого погляду на знання організації дотримується П. Друкер, на думку якого "знання саме по собі не є корисним у бізнесі, … воно є ефективним тільки в тій мірі, у якій воно робить внесок у життя за межами бізнесу – у світ ринків та споживачів". Організація здатна створювати інтегрувати, накопичувати знання.

Знання як унікальний ресурс невичерпні, але, будучи продуктом інтелектуальної праці, вони можуть продаватися та купуватися, і, на відміну від інших товарів, залишаються власністю свого виробника.

Поширення інформаційних технологій якісно змінило систему відносної цінності ресурсів, поставивши на перший план інтелект та фінанси, які стали найбільш мобільними. Це, у свою чергу, змінило характер співпраці між розвинутими країнами і тими, що розвиваються: творче освоєння одних іншими за допомогою безпосередніх інвестицій у реальний економічний сектор почало поступатися місцем руйнівному освоєнню території шляхом вилучення фінансових та інтелектуальних ресурсів. Потрапивши під такий вплив, країни, що розвиваються, безповоротно втрачають не лише важливі інтелектуальні ресурси розвитку, але й саму здатність їх виробляти, відновлювати. Це повністю позбавляє їх будь-якої економічної перспективи. Невідворотне відставання цих країн виникає не лише через вимивання із них найцінніших у нових умовах ресурсів, але й через падіння рівня віддачі від традиційних ресурсів і технологій, якими ці суспільства володіють. Адже найважливішим, з точки зору практичної, економічної, політики, результатом кожного нового етапу розвитку людства, є відносне знецінення всіх "старих" технологій та продуктів, їх застосування залежно від поширення нових. Тому основною тенденцією стає зниження світових цін на сировину і на продукти відносно низької інтелектуальної праці. Наприклад, США, які активно "скидають" за кордон вже не стільки екологічно, скільки "інтелектуально брудні", тобто надто прості виробництва, максимально застрахували себе від негативних наслідків свого ж технологічного ривка.

Поняття "знання" багатоаспектне, в різних науках та в різних контекстах у цей термін вкладено різний зміст. Проте у більшості випадків наголошується на зв'язку знання з інформацією. Зокрема, знання – це і усвідомлені та класифіковані факти та дані, і розуміння, і теоретичні концепції, і принципи, і процедури отримання інформації та даних, і способи пояснення тощо; знання – це комбінація досвіду, цінностей, контекстної інформації, експертних оцінок, яка дає можливість оцінювати

новий досвід та інформацію. Дані – це сукупність різних об'єктивних фактів. Вони перетворюються на інформацію шляхом контекстуалізації, категорізації, підрахунку, корекції, стиску. Саме ж поняття "знання" значно глибше і ширше, ніж просто дані чи інформація [16]. Дані – це лише код, що не несе сам по собі ніякого змісту. Інформація – це дані, що мають зміст, декодовані за допомогою ключа-контексту. У свою чергу, знання – це та інформація, яку індивід або організація можуть трансформувати в дії, будувати на її основі своє бачення майбутнього.

Сьогодні у результаті зростання потоку обсягів інформації термін "інформація" став підміняти поняття "знання". Загальновживаність цих термінів зробила їх майже синонімом, тим часом володіння інформацією ще не означає володіння знаннями. Наведемо кілька означень, що прояснюють різницю між цими поняттями. Знання перевірені суспільною практикою корисні повідомлення, що можуть багаторазово використовуватися людьми для вирішення тих або тих завдань. Знання як об'єкт комерції й автоматизації – логічно повний органічний набір повідомлень для безпосереднього вирішення необхідного завдання, підготовленого фахівцями. Корисна інформація – набір повідомлень (роз'яснень, сигналів), що зменшують ступінь невизначеності в їхнього одержувача. Відповідно до семіотичної теорії інформація є повідомлення чи знання, що змінюють невизначеність. Але оскільки всієї необхідної в тій чи тій конкретній ситуації інформації, як правило, керівник не має, потрібна її купівля. У зв'язку з цим постає питання про вартість інформації. Маємо на увазі, по-перше, її грошове вираження; по-друге, ту ціну, яка їй на даний момент притаманна.

Важливою складовою системи управління знаннями є також організаційна пам'ять, що зберігає інформацію із різних джерел підприємства та робить її доступною спеціалістам для вирішення виробничих завдань. У це поняття дослідники включають два рівні: 1) експліцитної або явної інформації – знання, що відображені в документах організації у вигляді статей, повідомлень, патентів, креслень, довідників, програмного забезпечення. 2) імпліцитної або прихованої інформації – персональні (приховані) знання, які можуть бути передані через прямий контакт та є ключовими при прийнятті управлінських рішень. Економічну форму взаємозв'язку "інформація" і "знання" можна виразити так: "Мабуть, точніше було б визначення інформації як знання, що набуває форму товару, і в цьому товарі (продукті духовного виробництва) інформація виступає, наприклад, як мінова, а знання – як споживча вартість".

М. Кастельс у своїй популярній праці "Інформаційна епоха" доводить, що в постійно мінливих умовах найбільш успішно функціонує той державний механізм, в жилах якого інформація циркулює швидко і без перешкод. Ті ж держави, де інформаційні канали цілеспрямовано перекриваються, в інформаційний вік нежиттєздатні [9].

В інформаційному суспільстві потоки соціальної інформації, що забезпечують право людини на інформацію, не вертикальні, а горизонтальні, взаємовигідні, які здійснюють комунікації в межах тих соціальних груп, що забезпечують суспільний розвиток.

Особливості наукової інформації на відміну від інформації взагалі такі: 1) наукова інформація – це відомості або дані, отримані в результаті наукового пізнання об'єктивно існуючого матеріального світу в його різноманітних проявах;

2) наукова інформація адекватно відображає явища, властивості, закономірності об'єктивної реальності, яка все більш пізнана людським розумом і використовується в інтересах суспільства; 3) наукова інформація завжди відповідає рівневі розвитку продуктивних сил; 4) наукова інформація повідомлення значеннєвого характеру, отримані в результаті визначених логічних операцій і побудов; наукова інформація закріплюється в поняттях, судженнях, висновках; 5) наукова інформація використовується в інтересах суспільства, в умовах перетворення дійсності, підпорядкування її людині та її потребам; 6) наукова інформація – висхідна база науково обгрунтованого прогнозування, зокрема, науково-технічного.

Інформація, виступаючи об'єктом власності й обміну, поширюється на умовах, визначених правами власності на неї. Тому значення інституту авторського права й інтелектуальної власності в сучасному світі важко переоцінити. Досить знаковим у зв'язку з цим є той факт, що, як зазначає Ф. Махлуп, "авторське право почало формуватися в Європі із середини XV ст., у часи, коли ще не були законодавчо закріплені багато прав третього стану".

Складність у побудові результативної системи полягає в тому, що необхідно сформувати правову базу таким чином, щоб поширення інформації не тільки не вступало в конфлікт з авторським правом, але й всіляко заохочувалося як джерело доходу власника такого права.

На даному етапі розвитку цивілізації економіка знань відрізняється від класичної стандартної економіки насамперед істотною зміною філософії: якщо раніше економіка знань була важливим, але не головним елементом світової економіки, то зараз вона набуває дедалі більшого значення. Знову стає актуальним вислів англійського філософа Френсиса Бекона – "Знання – сила". Однак у контексті переходу світової економіки до нової, заснованої на знаннях моделі, цей афоризм набуває нового сенсу: все більше зростають і набувають вплив ті індустрії, які виробляють не товари, а послуги. Саме останні стали головним об'єктом купівлі-продажу в постіндустріальному суспільстві, а головним виробничим ресурсом стають інформація й знання.

До економіки знань відносяться три основні сфери: 1) НДДКР та інновації; 2) освіта і навчання, що сприяють формуванню людського капіталу; 3) інформаційно-комунікаційні технології. Хоча кожна з них зберігає свою відносну самостійність, уявити одну без інших досить складно. По суті відбувається більш тісна конвергенція трьох різних сфер суспільної діяльності. Розвиток економіки знань слугує найважливішою умовою для становлення інформаційного суспільства. Економіка знань – економіка, що створює, розповсюджує та використовує знання для забезпечення свого зростання та конкурентоспроможності. В такій економіці знання збагачують усі галузі, всі сектори і всіх учасників економічного процесу. Вона не тільки використовує знання в різноманітній формі, але й створює їх у вигляді наукової і високотехнологічної продукції, висококваліфікованих послуг, освіти.

Взаємопов'язаними складовими економіки знань на сьогодні вважаються такі: 1) якісна і безперервна освіта для всього населення країни; 2) економічні стимули та інституційний режим, що заохочують до ефективного використання національних і глобальних знань в усіх секторах економіки; 3) ефективна інноваційна система, що об'єднує в єдиний комплекс економіку (бізнес), наукові та різного роду дослідницькі

центри і навчальні заклади; 4) динамічна інформаційна інфраструктура, яка надає інформаційні та комунікаційні послуги суб'єктам ринку, державним установам та всім прошаркам населення; 5) держава як ініціатор та координатор становлення і розвитку економіки знань.

Отже, під час формування державної економічної політики слід враховувати, що сьогодні чітко намітилася основна світова тенденція розвитку сучасного суспільства – перехід від сировинної та індустріальної економіки до економіки знань, яка базується на інтелектуальних ресурсах, наукоємних та інформаційних технологіях. Наприклад, у Китаї економіка знань офіційно визнана державною стратегією, її прихильники, яких з кожним днем стає все більше, з ентузіазмом завчають нове гасло: "Основа економіки знань – освіта. У сучасному світі рушійна сила економіки – конкуренція – усе більше зводиться до конкуренції знань". У найбільших університетах світу рік від року зростає кількість китайських студентів, у країні створюється державна система освоєння наукових і технологічних нововведень – природна основа економіки знань. Головним своїм завданням держава проголосила організацію попиту на знання.

В економіці знань виробничі відносини залишаються ринковими за формою, але поступово наповнюються новим змістом, стаючи усе більш усуспільненими. Держава, на словах декларуючи постулати неолібералізму, насправді все інтенсивніше бере участь в економічному житті, насамперед як головний спонсор фундаментальної науки. Та й у цілому роль держави в сучасному суспільстві має тенденцію до постійного зростання, що пов'язано як з вимогами розвитку соціальної сфери, так і з загостренням низки глобальних проблем (екологія, тероризм тощо). Економіка знань сьогодні стає базовою і універсальною складовою загальної економіки, оскільки всі сфери матеріального та нематеріального виробництва, виробничі та соціальні відносини розвиваються на основі динамічного приросщення та оновлення знань. Тому економіку знань слід вважати спеціальною галуззю загальної економічної науки і практики, а також системоутворюючою складовою "нової економіки", що визначає перспективи і динаміку стійкого розвитку. Людський інтелект, високий рівень освіти населення є не тільки наслідком багатства та розвиненості країни, але й визначає їхній розмір і ступінь.

Таким чином, концепція економіки знань повинна бути теоретичною базою державної економічної політики.

Література:

1. *Бажал Ю.* Знаннєва економіка: теорія і державна політика / Ю. Бажал // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 3. – С. 71.

2. *Бражко О. В.* Вплив людського потенціалу на соціально-економічний розвиток країни / О. В. Бражко // Економіка і держава. – 2009. – № 7. – С. 97–99.

3. *Варналій З.* Актуальні проблеми регіональної політики / З. Варналій, А. Павлюк. – Режим доступу : www.niss.gov.ua/book/2004_h

4. *Верба В. А.* Проблеми ідентифікації компетенції підприємства / В. А. Верба, О. М. Гребешкова. – Режим доступу : http:www.management.com.ua

5. *Воронкова В. Г.* Управління людськими ресурсами: філософські засади : [навч. посіб.] / В. Г. Воронкова. – К. : ВД "Професіонал", 2006. – 236 с.

6. *Грішнова О. А.* Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2007. – 347 с.

7. *Долішній М.* Стратегія розвитку університетської освіти: європейський, національний та регіональний контекст / М. Долішній, Л. Семів, І. Ходикіна // Регіональна економіка. – 2006. – № 3. – С. 10–21.

8. *Задорожный Г. В.* Неоэкономика как интеллектономика (о цивилизации одухотворенного интеллекта) / Г. В. Задорожный, О. В. Бервено // Социальная экономика. – 2001. – № 2. – С. 26.

9. *Кастельс М.* Информационная эпоха. Экономика, общество, культура / М. Кастельс. – М., 2000.

10. *Климов С. М.* Интеллектуальные ресурсы общества / С. М. Климов. – СПб., 2002.

11. *Колот А. М.* Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 4. – С. 4–9.

12. *Лісогор Л.* Освітні детермінанти розвитку людських ресурсів в Україні / Л. Лісогор // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 8. – С. 17–19.

13. Философский энциклопедический словарь. – М., 2000. – С. 166.

14. *Фісун А.* Створення наукомістких робочих місць – фундамент зростання економіки України / А. Фісун // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 32–36.

15. *Шапиро С. Б.* К вопросу об информации и научно-информационной деятельности / С. Б. Шапиро. – Х. – 1997. – № 2. – С. 162.

16. Экономика, основанная на знаниях : [учеб. пособ.] / под общ. ред. А. Л. Гапоненко. – М., 2006. – С. 51–52.

Надійшла до редколегії 05.07.2011 р.